

Ukraina

3. Gospodarka.

3.1. Ogólna charakterystyka sytuacji gospodarczej.

PKB Ukrainy wzrósł w I kwartale 2010 r. o 4,9%, a w II kwartale 5,9% (w odniesieniu do odpowiednich okresów roku 2009¹). Według wstępnych danych Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy wzrost PKB w III kwartale br. wyniósł 3,5% w odniesieniu do analogicznego okresu roku poprzedniego oraz 0,1% w stosunku do II kwartału br. Obniżanie się tempa wzrostu PKB w drugim półroczu br. wynika z faktu, iż punktem odniesienia jest poprawiająca się sytuacja gospodarcza drugiej połowy 2009 r. Niemniej jednak wstępne szacunki dokonywane przez Narodowy Bank Ukrainy wskazują, że skumulowany PKB w okresie trzech pierwszych kwartałów 2010 r. wzrósł o 4,7%. Aktualne prognozy przewidują, że PKB za cały 2010 r. mieścić się będzie w przedziale 4-4,5% (na początku roku szacowano wzrost rzędu 3,5-4%).

Inwestycje kapitałowe - w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. w ukraińską gospodarkę zainwestowano 103,3 mld UAH (w analogicznym okresie roku poprzedniego 106,3 mld UAH), z czego 83,9 mld UAH (81,2%) stanowiły inwestycje w kapitał podstawowy. W stosunku do pierwszych dziewięciu miesięcy 2009 r. inwestycje w kapitał podstawowy zmniejszyły się o 2,9% (w całym 2009 r. o ponad 40%). Ze środków własnych przedsiębiorstw w okresie styczeń-wrzesień br. sfinansowano 57,4% wartości zrealizowanych inwestycji w kapitał podstawowy (za środki kredytowe i pożyczki – 13,7%). Największy udział (32,3%) miały inwestycje w sferę przemysłu (22,2% inwestycji dotyczyło przemysłu przetwórczego), operacji z nieruchomościami i usług dla przedsiębiorstw (20,5%), transportu i łączności (16,9%), handlu i usług remontowych (6,7%) i rolnictwa (6%). Zmniejszyły się inwestycje w sektorze handlu i usług remontowych (o 27,5%), w przemyśle przetwórczym (o 13,1%) oraz transporcie i łączności (o 4,8%), wzrosły m.in. w sektorze operacji z nieruchomościami i usług dla przedsiębiorstw (o 34,9%).

Dochody społeczeństwa - średnia miesięczna płaca w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. wyniosła 2176 UAH, co oznacza, że w porównaniu z analogicznym okresem ub. r. wzrosła nominalnie o 19,5%, a realnie o 9,8%. Zadłużenie z tytułu wypłaty wynagrodzeń zmniejszyło się w przeciągu pierwszych 9 miesięcy roku o 9% i na początku października br. wyniosło 1,34 mld UAH. Realne, ujawnione dochody społeczeństwa w II kwartale 2010 r. były o 11,8% wyższe niż w analogicznym okresie roku poprzedniego.

Inflacja w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. wyniosła 7,4%. Od kwietnia do lipca odnotowywano deflację w ujęciu miesięcznym, w kolejnych dwóch miesiącach - powrót wzrostu cen, szczególnie we wrześniu, gdy ceny towarów konsumpcyjnych zwiększyły się o 2,9% (w porównaniu do poprzedniego miesiąca). W efekcie stopa inflacji liczona rok do roku wyniosła 10,5% na koniec września br. Spośród produktów spożywczych w okresie styczeń-wrzesień br. najbardziej wzrosły ceny ziemniaków (o ponad 49%), cukru (o ponad 22%) oraz masła, serów i owoców (po 16%), a także wyrobów alkoholowych i tytoniowych (o 18%), a spośród pozostałych istotnych pozycji w koszyku wydatków – opłaty za gaz ziemny (o 50%). Ceny produkcji przemysłowej (PPI) od początku roku do końca września wzrosły o 15,2%, a w stosunku rocznym (wrzesień do września) o 19,2%.

¹ W całym 2009 r. PKB Ukrainy odnotował spadek o 15,1%. Ukraina należała do grona państw, które najsilniej odczuły negatywny wpływ światowego kryzysu gospodarczego, głównie z uwagi na wysokie uzależnienie od eksportu oraz napływu kapitału zagranicznego, wysoki poziom zadłużenia zagranicznego podmiotów sektora prywatnego Ukrainy, a także słabość krajowego systemu bankowego.

Ukraina

Wartość produkcji przemysłowej wzrosła w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. o 10,8% (w odniesieniu do analogicznego okresu 2009 r., w którym spadek produkcji przemysłowej wyniósł aż 28,3%²). W ciągu 9 miesięcy br. najbardziej, o ponad 62%, wzrosła produkcja środków transportu (głównie taboru kolejowego) oraz całego przemysłu maszynowego – o 32,9%. Istotnie wzrosła także m.in. produkcja przemysłu chemicznego – o 20,2%, wydobywanie rud metali – o 19,1% oraz produkcja metalurgiczna – o 12,7%. Mniejszą skalę wzrostu odnotowano m.in. w przemyśle lekkim (o 6,7%) i spożywczym (o 2,6%). Spadek produkcji zarejestrowano natomiast w przemyśle wydobywania surowców energetycznych (o 4,5%) oraz w sektorze przetwórstwa ropy naftowej (o 0,8%).

Produkcja rolna w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. zmniejszyła się o 1,3% w stosunku do analogicznego okresu 2009 r. Produkcja roślinna zmniejszyła się o 4%. Do końca października br. zebrano 38,9 mln ton zboża, o 12,1% mniej niż w tym samym okresie roku poprzedniego, a także 11,68 mln ton buraków cukrowych (wzrost o 50,4%), 6,96 mln ton ziarna słonecznika (wzrost o 9,7%), 18,4 mln ton ziemniaków (spadek o 6,2%) oraz 7,5 mln ton warzyw (spadek o 3,3%). W stosunku do analogicznego okresu styczeń-wrzesień 2009 r. wzrosła wielkość sprzedaży zwierząt na ubój (o 6,4% do 2 mln t) i produkcja jaj (o 5,4%) oraz nastąpił spadek produkcji mleka (o 3,6% do 8,9 mln t). Pogłowie bydła rogatego zmniejszyło się w przeciągu roku o 2,9% (do 5,3 mln szt. wg stanu na 1 października 2010 r.), wzrosło pogłowie świń (o 11,7% do 8,5 mln szt.) i drobiu (o 5% do 226,1 mln szt.). W październiku br. rozporządzeniem rządu Ukrainy wprowadzono kwoty eksportowe na wywóz zbóż (pszenicy i jej mieszanek, kukurydzy, jęczmienia, żyta i gryki - w łącznym wymiarze 2,7 mln t do końca 2010 r.). Wg różnych szacunków do momentu wejścia w życie rządowego rozporządzenia, w bieżącym roku marketingowym (lipiec 2010-czerwiec 2011) wyeksportowano z Ukrainy 4-5 mln ton zboża (w całym poprzednim roku marketingowym 2009/2010 Ukraina sprzedała za granicę 20,5 mln ton zbóż).

Wartość prac budowlanych na Ukrainie w okresie styczeń-wrzesień br. wyniosła 28,6 mld UAH, co oznacza spadek o 12,6% w porównaniu do tego samego okresu ub. r. (w którym odnotowano ponad pięćdziesięciopięcioprocentowy spadek). Wskaźnik ten ulegał jednak poprawie w ostatnim okresie (po 10 miesiącach br. spadek skumulowanej wartości prac budowlanych na Ukrainie od początku roku wyniósł 9%), co może świadczyć o powolnym przełamywaniu niekorzystnych tendencji w budownictwie – sektorze, który najsilniej odczuł wpływ kryzysu (odnotowując w całym 2009 r. spadek o ponad 48%). Spadek za okres styczeń-wrzesień 2010 r. dotyczył praktycznie wszystkich rodzajów działalności budowlanej. Najgłębszy regres obserwowany był w budownictwie mostów, estakad, tuneli i metra – spadek o 30,3%, w budownictwie przemysłowym spadek wynosił 16,1%, a w budownictwie mieszkaniowym i użytkowym – 15,1%. Ponad połowa wykonanych prac budowlanych przypadła na Kijów (24,4%) oraz obwody: doniecki, charkowski i dniepropietrowski.

Handel zagraniczny - w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. eksport ukraińskich towarów osiągnął wartość 36,3 mld USD (wzrost o 32,1% w porównaniu do analogicznego okresu ub.r.), natomiast import wzrósł o 32,2% i osiągnął wartość 41,7 mld USD. Deficyt w handlu towarami wyniósł 5,4 mld USD (wzrost o 1,3 mld USD w porównaniu do pierwszych dziewięciu miesięcy 2009 r.³). Deficyt w handlu towarowym Ukrainy w omawianym okresie był w znacznej mierze równoważony przez nadwyżkę jaką kraj ten odnotował w handlu usługami – dodatnie saldo w handlu usługami Ukrainy w pierwszych 9 miesiącach br.

² Przemysł – kluczowy dział ukraińskiej gospodarki – był jedną z dziedzin najbardziej dotkniętych wpływem kryzysu 2008/2009 r. (spadek produkcji w 2009 r. w stosunku do 2008 r. wyniósł 21,9%, a w 2008 r. w porównaniu do 2007 r. produkcja przemysłowa zmniejszyła się o 3,1%).

³ W całym 2009 r. deficyt w handlu towarowym Ukrainy wyniósł 5,7 mld USD, w 2008 r. - prawie 18,6 mld USD

Ukraina

wyniosło 4,3 mld USD, dzięki czemu deficyt handlu zagranicznego Ukrainy wyniósł niespełna 1,1 mln USD. Eksport usług wyniósł w okresie styczeń-wrzesień br. prawie 8,2 mld USD (wzrost o ponad 18%), a import pozostał na ubiegłorocznym poziomie 3,8 mld USD. Ponad 2/3 ukraińskiego eksportu usług w pierwszych 9 miesiącach 2010 r. stanowiły usługi transportowe.

Wśród odbiorców ukraińskiego eksportu towarowego wzrósł udział krajów WNP (z 34% do 36,5%) oraz UE (z 23,3% do 24,8%), obniżyło się znaczenie odbiorców z państw azjatyckich (z 31,4% do 26,8%). W strukturze towarowej ukraińskiego eksportu w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. dominowały żeliwo i stal oraz wyroby z nich, mające 33,4% udziału w całym ukraińskim eksporcie towarowym (wobec 30,7% w strukturze eksportu za cały 2009 r.), artykuły rolno-spożywcze – z udziałem 18,1% (24% w 2009 r., wartość sprzedanych zbóż w omawianym okresie była o ponad 30% niższa niż w analogicznym okresie ub. r.), produkty mineralne - 13,4% udziału (9,8% w 2009 r.), maszyny i urządzenia - 11% ukraińskiego eksportu (12,6% w całym ub. r.).

Ponad 3/4 ukraińskiego importu w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. pochodziło łącznie z krajów WNP (które zachowały udział na ubiegłorocznym poziomie – 43,9%) i UE (31,6%, spadek udziału o 2 pp. w porównaniu do wyniku z 2009 r.). W porównaniu do 2009 r. wzrósł udział dostaw z państw azjatyckich (16% ukraińskiego importu). W strukturze importu dominowały produkty mineralne, w tym surowce energetyczne (32% udziału, w tym 14,7% - gaz ziemny, 7,6% - ropa naftowa), produkty przemysłu chemicznego i gumowego (17% importu), maszyny i urządzenia (13,1%), artykuły rolno-spożywcze (9,7%).

Głównym partnerem handlowym Ukrainy pozostaje Rosja, na którą przypada 26,2% ukraińskiego eksportu (wzrost o 5pp. w stosunku do wyniku za 2009 r.) oraz aż 36,4% importu towarów (wobec 29,1% udziału w ukraińskim imporcie w całym 2009 r.). Kolejne pozycje zajmują: Niemcy (3% i 7,6%), Chiny (2,6% i 7,7%), Polska (3,3% i 4,7%), Białoruś (3,5% i 4,2%) i Turcja (6,0% i 2,0%).

Czysty przyrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na Ukrainę w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. wyniósł 2,55 mld USD (w analogicznym okresie 2009 r. – 2,97 mld USD, w pierwszych przedkryzysowych 9 miesiącach 2008 r. – 8,08 mld USD). Łączna wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które napłynęły na Ukrainę do 1 października 2010 r. wyniosła 42,5 mld USD – od początku roku wzrosła o 6,4%. Największy wzrost w br. odnotowano w przypadku inwestycji pochodzących z Cypru – przyrost kapitału z tego kraju wyniósł 620,5 mln USD, Szwecji – wzrost o 456,4 mln USD, Niemiec - wzrost o 404,1 mln USD, Rosji - wzrost o 392,3 mln USD i Holandii - wzrost o 128,5 mln USD. Największy odpływ BIZ z Ukrainy w 2010 r. dotyczył inwestycji z USA (-88,8 mln USD). Przyrost kapitału zagranicznego w pierwszych 9 miesiącach br. jest w znacznej mierze wynikiem wzrostu inwestycji w sektor finansów (+1,68 mld USD). Struktura geograficzna skumulowanych inwestycji nie zmieniła się, czołowe pozycje zajmują nadal: Cypr z udziałem 22,5%, Niemcy – 16,5%, Holandia – 9,6%, Rosja – 7%, Austria – 6,3%, Wielka Brytanię – 5,4% i Francja – 4,1%. Polska plasuje się w tym zestawieniu niezmiennie na miejscu 12 (2,2% udziału w BIZ). W strukturze sektorowej skumulowanych inwestycji wg stanu na 1 października 2010 r. największy udział mają sektor finansowy (33,2%) i przemysł (31,7%). W absorpcji inwestycji wyraźna jest dominacja Kijowa (do stolicy trafiło prawie 50% dotychczasowych BIZ na Ukrainie oraz 80% tegorocznych inwestycji) i obwodu dniepropietrowskiego (17,1% udziału w skumulowanych BIZ). Kolejne miejsca zajmują niezmiennie obwody charkowski, doniecki i kijowski.

Finanse, dług publiczny, rezerwy walutowe. Według danych Ministerstwa Finansów Ukrainy, w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. dochody budżetu państwa wyniosły 162,7 mld UAH i były nominalnie o 9,2% wyższe niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. Dochody

Ukraina

podatkowe wzrosły do blisko 112 mld UAH (o 10%), z najpoważniejszych kategorii dochodów najbardziej wzrosły wpływy z akcyzy z towarów wyprodukowanych na Ukrainie (o 36,6%) oraz importowanych (o 28,9%), a także z podatku od dochodów przedsiębiorstw (o 16,2%). Z kolei wydatki budżetu zwiększyły się o 25,9% i wyniosły 215,1 mld UAH. Udział wydatków bieżących nieco się obniżył, choć nadal utrzymuje się na wysokim poziomie 94,7%. W rezultacie deficyt budżetu po 9 miesiącach wzrósł do 52,78 mld UAH, przy zaciągnięciu przez rząd nowych zobowiązań na kwotę 98,6 mld UAH. Na koniec września 2010 r. łączne zadłużenie publiczne Ukrainy (w tym gwarantowane) wzrosło do 404,3 mld UAH (51,1 mld USD), co oznacza, że od początku roku zwiększyło się o 86,4 mld UAH, niemal w równym stopniu poprzez wzrost zadłużenia wewnętrznego i zagranicznego. Udział długu zagranicznego (w tym gwarantowanego) w ogólnej wielkości zadłużenia publicznego wyniósł po III kwartałach 2010 r. 63,4%, wobec 66,93% na koniec 2009 r. Rezerwy walutowe NBU wynosiły na koniec września ok. 34,7 mld USD, co oznacza ich ponad 30-proc. wzrost w porównaniu z poziomem z końca 2009 r. (26,5 mld USD). Oficjalny kurs hrywny do dolara w NBU w ciągu dziewięciu miesięcy 2010 roku wzrósł o 0,9%, z 7,985 do 7,914 UAH/USD i o 6,6% w stosunku do euro, z 11,532 do 10,771 UAH/EUR; kurs ukraińskiej waluty umacniał się szczególnie po wyborach prezydenckich i zmianie rządu, rezultaty których pozytywnie ocenione zostały przez rynek. Bezrobocie. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wg stanu na koniec czerwca 2010 r. wynosiła 408,1 tys. osób, tj. jedynie 1,5% społeczeństwa w wieku produkcyjnym. Jednocześnie bezrobocie liczone wg metodologii Międzynarodowej Organizacji Pracy wyniosło w I połowie 2010 r. 1,87 mln osób, czyli 9,2% osób w wieku produkcyjnym. Najwyższy poziom rejestrowanego bezrobocia odnotowano we wrześniu br. w obwodzie żytomierskim (2,6%), najniższy w m. Kijowie (0,3%).

Transport. W okresie styczeń-wrzesień 2010 r. na Ukrainie przewieziono 548,6 mln t ładunków, tj. o 10,4% więcej niż w tym samym okresie roku poprzedniego. W transporcie drogowym przewozy towarowe wzrosły o 11,8%, w transporcie kolejowym o 12,6%, w transporcie morskim i śródlądowym o 14,4%, w transporcie rurociągowym o 3% (przesył i tranzyt gazu wzrosły odpowiednio o 11,4% i 8,5%, a przesył i tranzyt ropy naftowej zmalał odpowiednio o 20,7% i 30,6%), a w transporcie lotniczym zmniejszyły się o 0,7%. Transportem pasażerskim przewieziono 5,1 mld osób, czyli o 7,7% mniej niż w analogicznym okresie 2009 r.

Ukraina

3.2. Tabela głównych wskaźników makroekonomicznych.

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010 (styczeń- wrzesień)
PKB wartość globalna (mld UAH)	712,9	949,9	914,7	480,5 ^{e)}
PKB wartość globalna (mld USD)	141,2	123,4 ^{a)}	114,3 ^{b)}	60,8 ^{c) e)}
PKB per capita (ceny rynkowe, UAH)	15374,2	20534,0	19901,3	-
PKB per capita (ceny rynkowe, USD)	3044,4	2667,0 ^{a)}	2487,7 ^{b)}	-
PKB per capita (PPP, USD)	7100,0	7400,0	6190,0	-
Realna zmiana PKB (%)	7,6	2,1	-15,1	4,7 ^{d)}
Produkcja przemysłowa (zmiana %)	10,2	- 3,1	-21,9	10,8
Produkcja rolna (zmiana %)	- 6,5	17,5	0,1	-1,3
Dług publiczny (w % PKB)	12,4	20,0	33,0	38,9 ^{f)}
Stopa inflacji (CPI, grudzień do grudnia)	16,6	22,3	12,3	10,5 ^{g)}
Stopa bezrobocia (metodologia MOP)	6,9	6,9	9,6	9,2 ^{e)}
Obroty handlu zagranicznego (towary, mld USD)	109,9	152,5	85,1	77,9
Eksport towarów (mld USD)	49,2	67,0	39,7	36,3
Eksport towarów (zmiana %)	28,4	35,9	-40,7	32,1
Import towarów (mld USD)	60,7	85,5	45,4	41,7
Import towarów (zmiana %)	34,7	41,1	-46,9	32,2
Saldo handlu zagranicznego (towary, mld USD)	- 11,4	- 18,5	-5,7	-5,4
Obroty handlu zagranicznego (towary i usługi, mld USD)	123,8	170,9	99,8	89,9
Eksport towarów i usług (mld USD)	58,2	78,7	49,2	44,4
Eksport towarów i usług (zmiana %)	27,0	34,9	-37,5	29,3
Import towarów i usług (mld USD)	65,5	92,2	50,6	45,5
Import towarów i usług (zmiana %)	34,4	40,5	-45,0	28,6
Saldo handlu zagranicznego (towary i usługi, mld USD)	- 7,3	- 13,5	-1,4	-1,1
Saldo na rachunku obrotów bieżących (mld USD)	- 5,9	- 11,9	-1,8	-0,9
Saldo na rachunku obrotów bieżących (% PKB)	- 4,2	- 6,7	-1,5	-
Wartość rocznego napływu BIZ (mld USD)	8,7	10,9	5,6	3,4
Wartość rocznego odpływu BIZ (mld USD)	1,2	0,85	0,94	0,6
Skumulowana wartość BIZ na Ukrainie (mld USD)	29,5	35,7	40,0	42,5
Skumulowane ukraińskie BIZ za granicą (mld USD)	6,2	6,2	6,2	6,9
Rezerwy walutowe (mld USD)	32,5	31,5	26,5	34,7

Źródło: Państwowy Komitet Statystyki Ukrainy, Narodowy Bank Ukrainy, Ministerstwo Finansów,

^{a)} 1USD=7,7UAH, ^{b)} 1USD=8UAH, ^{c)} 1USD=7,9UAH, ^{d)} szacunki Narodowego Banku Ukrainy (styczeń-wrzesień 2010 do stycznia-września 2009), ^{e)} dane za okres styczeń-czerwiec 2010, ^{f)} szacunki Narodowego Banku Ukrainy, ^{g)} wrzesień 2010 do września 2009

Ukraina

3.3. Główne sektory gospodarki

Sektor metalurgiczny.

Metalurgia ma około 20% udziału w strukturze produkcji przemysłowej Ukrainy. Światowy kryzys i dekoniunktura spowodowały głęboki spadek produkcji (-26,7%) i eksportu sektora (o ponad 53% – obie dane za 2009 r.), co częściowo udało się „odrobić” w pierwszych 9 miesiącach 2010 r. (wzrost produkcji i eksportu – odpowiednio o 12,7% i 39,2%). Według danych Światowej Organizacji Stali za 2009 r., mimo spadku produkcji do nieco powyżej 30 mln ton (z 44 mln ton w 2007), Ukraina zajęła ósme miejsce na liście największych producentów stali na świecie, a wśród największych światowych eksporterów uplasowała się na czwartym miejscu (po Japonii, UE i Rosji a przed Chinami – dane za *Iron and Steel Statistics Bureau*). W pierwszych 3 kwartałach 2010 r. wyprodukowano na Ukrainie ponad 25 mln ton stali. Eksportowe znaczenie tego sektora dla Ukrainy porównać można do roli sektora naftowo-gazowego w gospodarce rosyjskiej: metalurgia zachowuje wciąż dominujący udział w strukturze ukraińskiego eksportu (34,9% po pierwszych 9 miesiącach 2010 r.; 32,3% w 2009 r., 41,2% w 2008 r.). W 2009 r. prawie 80% produkcji ukraińskiego hutnictwa trafiło na rynki zagraniczne, co powoduje jednak, iż omawiany sektor gospodarki Ukrainy jest najbardziej wrażliwy na wahania światowej koniunktury. Dochody Ukrainy z tytułu eksportu metali żelaznych i kolorowych oraz wyrobów z nich w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. wyniosły 12,6 mld USD i były porównywalne z wynikiem za cały ubiegły rok (w całym 2009 r. 12,8 mld USD; rok wcześniej ponad 27 mld USD). Do 2005 r. najważniejsze kombinaty hutnicze były kontrolowane przez miejscowy biznes (poza metalurgia kolorową, w której już wcześniej pojawili się inwestorzy rosyjscy). Sytuacja zaczęła się zmieniać w 2005, kiedy największy kombinat hutniczy kraju – „Kryworizstal” – przejęty został przez grupę Mittal Steel (obecnie „Arcelor-Mittal Krywyj Rih”). W ostatnich latach poważnie nasiliła się ekspansja koncernów rosyjskich. Na przełomie 2007 i 2008 r. koncern Evraz Group przejął część metalurgicznych aktywów ukraińskiej tzw. Grupy Prywat (w tym dniepropietrowską hutę im. Petrowskoho), na przełomie 2009/2010 r. rosyjscy inwestorzy przejęli ponad 50% akcji Związku Przemysłowego Donbasu (koncernu hutniczego, do którego należą m.in. huty w Ałczewsku i Dnieprodzerżyńsku, a za granicą m.in. Huta Częstochowa), a wiosną 2010 r. – większość akcji huty Zaporizstal. Z Rosjanami rywalizuje ukraiński holding górniczo-hutniczy Metinvest R. Achmetowa, który po przejęciu w połowie 2010 r. kontroli nad mariupolską hutą im. Iljicza stał się największym w WNP i jednym z największych w Europie producentów stali. Pięć największych kombinatów hutniczych Ukrainy (Kryworizstal, mariupolskie huty im. Iljicza i „Azowstal”, Zaporizstal oraz Ałczewski Kombinaty Hutniczy) przez lata plasowało się na liście 80 największych branżowych zakładów świata, publikowanej przez Międzynarodowy Instytut Żeliwa i Stali. Produkcja ukraińskiego hutnictwa żelaza koncentruje się w południowo-wschodniej części kraju (Donbas, obwody dniepropietrowski i zaporoski), gdzie od końca XIX w. budowano zakłady w pobliżu miejscowych, jednych z największych w świecie złóż rud żelaza.

Sektor paliwowo-energetyczny.

Sektor paliwowo-energetyczny, obejmujący wydobycie surowców energetycznych (ropa, gaz ziemny, węgiel), przetwórstwo ropy naftowej, produkcję energii elektrycznej itp. – ma łącznie ok. 30% udziału w strukturze produkcji przemysłowej Ukrainy, co wiąże się w większym stopniu z nadmiernym zużyciem surowców energetycznych na Ukrainie, aniżeli z wielkością samego wydobycia i produkcją paliw. Jako tzw. strategiczny sektor gospodarki, pozostaje on nadal pod kontrolą państwa, zarówno w zakresie infrastruktury transportowej (tranzytowej) jak i głównych mocy wytwórczych. Postępuje jednak powolna prywatyzacja energetyki cieplnej (generacji i dystrybucji), którą planuje się zakończyć do 2014 roku. W okresie

Ukraina

styczeń-wrzesień 2010 na Ukrainie wydobyto niespełna 15 mld m³ gazu (spadek o 5,7% w por. z analogicznym okresem ub.r.; w całym 2009 r. wydobyto 21,2 mld m³ gazu) oraz 2,68 mln ton ropy naftowej -12,8%; ok. 3,95 mln ton za cały 2009 r.), zdecydowana większość wydobycia przypada na podmioty podległe państwowemu holdingowi NAK Naftohaz Ukrainy [dalej: *Naftohaz*]. Utworzony w 1998 r. Naftohaz kontroluje niemal 100% wydobycia gazu i ropy (w tym poprzez zależne przedsiębiorstwa państwowe), transport i tranzyt tych surowców przez terytorium Ukrainy oraz (częściowo) dystrybucję krajowych zasobów gazu i ropy. Koncern ten, mimo trudnych warunków rynkowych i trudnej sytuacji finansowej, pozostaje od lat największym przedsiębiorstwem Ukrainy. Mające podobną strukturę państwowe holdingi NAK Energetyczna Kompania Ukrainy (skupia państwowe aktywa w elektroenergetyce) oraz NAK Enerhoatom (kontroluje ukraińskie elektrownie atomowe) – również należą do największych ukraińskich koncernów. Wielkość produkcji energii elektrycznej w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. wyniosła 135,9 mld kWh (wzrost o 9,6%; w całym 2009 r. wyprodukowano 172,9 mld kWh; rok wcześniej 191,7 mld kWh). Elektrownie atomowe wytworzyły w pierwszych trzech kwartałach 2010 r. 47,4% całej wyprodukowanej na Ukrainie energii elektrycznej; elektrownie ciepłe 40,8%.

Dotychczas odbyła się prywatyzacja rafinerii ropy naftowej, jak również częściowa sprzedaż kopalń węgla kamiennego, regionalnych zakładów dystrybucji energii elektrycznej i gazu. Obowiązujące ustawodawstwo ogranicza możliwość prywatyzacji aktywów sektora gazowego oraz swobodny obrót gazem i energią elektryczną. Nowa koalicja rządząca planuje jednak przyspieszenie prywatyzacji w elektroenergetyce, rozmawia także z UE i Rosją nt. możliwych zmian w sektorze gazowym, dopuszczających wspólne zarządzanie siecią magistrali tranzytowych. 16.06.br. przyjęta została, zbliżona do norm unijnych, ustawa o rynku gazu, wpisująca się w plany współpracy Kijowa i UE w zakresie modernizacji ukraińskiej sieci gazociągów oraz reform sektora, przewidzianych w przyjętym w czerwcu 2010 r. prezydenckim programie reform gospodarczych na lata 2010-14 (w jego ramach planuje się m.in. wydzielenie z dzisiejszego monopolu Naftohazu niezależnego podmiotu, który zajmowałby się wyłącznie transportem i magazynowaniem gazu, a także m.in. ustanowienie równego dostępu do sieci transportowej gazu innym podmiotom, z taryfami tranzytowymi regulowanymi przez państwo i ustanowienie modelu wykorzystania sieci dystrybucyjnych gazu: albo zawarcia długookresowych kontraktów eksploatacyjnych, albo prywatyzacji sieci, w warunkach państwowej regulacji taryf).

Sektor rolno-spożywczy.

Rolnictwo dostarcza około 6-8% PKB Ukrainy, natomiast na przemysł spożywczy w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. przypadło 16,5% produkcji przemysłowej kraju (w całym 2009 r.: 18,7%, rok wcześniej 15,2%). W pierwszych trzech kwartałach br. przemysł spożywczy odnotował stosunkowo niewielki wzrost produkcji – w porównaniu do pozostałych gałęzi – o 2,6%, należy mieć jednak na uwadze, iż sektor ten w kryzysowym 2009 roku odnotował niewielki spadek wobec głębokiej recesji w innych branżach. Obszary wykorzystywane w celach rolniczych (42,8 mln ha) stanowią blisko 70% terytorium kraju; powierzchnia gruntów ornych wynosi 33 mln ha, w 2009 r. zasiewy pod uprawę zbóż objęły powierzchnię 15,5 mln ha, słonecznika – 4,2 mln ha, ziemniaków – 1,4 mln ha (powierzchnia zasiewów pod te kultury w 2010 r. była zbliżona do ubiegłorocznej). Z uwagi na obowiązujące moratorium na sprzedaż ziemi o przeznaczeniu rolnym, większość zasobów ziemi uprawianych przez przedsiębiorstwa to grunty dzierżawione. Ukraina zajmuje wysokie pozycje wśród światowych producentów i eksporterów zbóż i roślin oleistych – jest jednym z największych dostawców ziaren słonecznika (20% światowej produkcji) i oleju słonecznikowego, czołowym producentem jęczmienia, żyta, owsa i rzepaku, a także wchodzi do pierwszej dziesiątki światowych producentów pszenicy. Pomimo stosunkowo wysokich zbiorów zbóż w

Ukraina

2010 r. (ponad 41 mln t – co oznacza trzeci wynik w ostatniej dekadzie) w październiku br. rozporządzeniem rządu Ukrainy wprowadzono kwoty eksportowe na wywóz zbóż. Dalece niewykorzystany jest natomiast potencjał produkcji zwierzęcej. W pierwszych trzech kwartałach 2010 r. artykuły rolno-spożywcze stanowiły 18,1% eksportu Ukrainy (w całym 2009 r.: 24%, rok wcześniej 16,2%). Do największych przedsiębiorstw rolnych Ukrainy należą: miejscowa spółka Cargill AT, korporacja Roshen, Mironiwszyj Chliboprodukt, grupy: Nibulon, Nestle, spółki Obołoń i Sun Interbrew Ukraina. Wiodące, prywatne przedsiębiorstwa sektora należą do pionierów ukraińskiej ekspansji zagranicznej (głównie w Rosji – „Roshen”, „Nemiroff”, „Chortyca”) oraz transformacji kapitałowej (np. przeprowadzenie na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie publicznej emisji akcji przez koncerny rolne „Astarta Holding”, „Kernel Group” oraz – w 2010 r. - Agrotion i Milkiland).

Przemysł maszynowy.

Po załamaniu, które nastąpiło w pierwszych latach niepodległości, przemysł maszynowy od końca lat 90. XX w. należał do najszybciej rozwijających się sektorów ukraińskiej gospodarki, tempo wzrostu produkcji którego przewyższało wskaźnik wzrostu produkcji przemysłowej ogółem. Wiązało się to głównie z ożywieniem gospodarczym na Ukrainie i wzrostem zamówień dla sektora z innych branż, np. metalurgicznej, jak również ze wzrostem eksportu do krajów WNP. Kryzys gospodarczy spowodował jednak załamanie produkcji sektora, przede wszystkim – branży motoryzacyjnej. W rezultacie udział sektora w produkcji przemysłowej spadł z 13,3% w 2008 r. do 10,5% w 2009 r.; w okresie styczeń-wrzesień 2010 r. udział ten zwiększył się nieznacznie, do 11%. Najważniejsze przedsiębiorstwa sektora znajdują się we wschodniej i południowo-wschodniej Ukrainie, co związane jest z koncentracją przemysłu ciężkiego w tej części kraju. Przedsiębiorstwa ciężkiego przemysłu maszynowego (produkcja maszyn i urządzeń dla metalurgii, górnictwa, budownictwa, środków transportu) zlokalizowane są głównie w Donbasie – obwodach donieckim i ługańskim (Donieck, Horłowka, Jasynewata, Mariupol, Ługańsk, Nowokramatorsk). Charków jest głównym ośrodkiem produkcji maszyn i urządzeń dla energetyki (np. zakłady Turboatom, produkujące turbiny dla elektrowni atomowych, konwencjonalnych i wodnych). Rozbudowany jest sektor produkcji transportu kolejowego (Krzemieńczug, Dnieprodzierżyńsk, Stachanow), samochodowego (producent dużych ciężarówek KrAZ w Krzemieńczugu, fabryki i montownie samochodów osobowych AvtoZAZ w Zaporozżu, Łucku i in.), maszyn rolniczych (Charków, Chersoń, Kirowohrad, Mikołajów, Odessa). Przemysł stoczniowy koncentruje się w Mikołajowie i Chersoniu, a ważnymi jego ośrodkami są też Odessa i Kijów. Nie sposób także nie wspomnieć o ukraińskim przemyśle lotniczym, którego centralny element stanowią zakłady Antonowa, znakiem rozpoznawczym których jest największy obecnie latający samolot świata An-225 Mrija. Nadal istotne znaczenie dla ukraińskiej gospodarki mają odziedziczone po czasach radzieckich i przeżywające obecnie trudności przemysły raketowo-kosmiczny i zbrojeniowy.

3.4. Uczestnictwo w wielostronnych organizacjach i porozumieniach o charakterze ekonomicznym.

WTO

Ukraina została członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO) 16 maja 2008 r., po trwającym 14 lat procesie negocjacyjnym. W procesie akcesji do WTO Ukraina zobowiązała się m.in. do: redukcji stawek celnych zarówno na towary rolne, jak i przemysłowe, nie ustanawiania cen minimalnych na importowane produkty, nie stosowania dyskryminacyjnych opłat transportowych za przewozy kolejowe, otwarcia rynku usług praktycznie we wszystkich sektorach i podsektorach, zapewnienia wolnego tranzytu towarów (w tym energii), bez opłat

Ukraina

celnych, stopniowego obniżania przez okres 5-10 lat istniejących ceł eksportowych. Wkrótce po uzyskaniu statusu członka WTO Ukraina weszła w skład grupy roboczej ds. akcesji Rosji, a następnie została członkiem pozostałych grup roboczych państw, które złożyły wniosek o członkostwo w WTO (m.in. Kazachstanu, Białorusi, Serbii, Czarnogóry). W lutym 2009 r. Ukraina uzyskała status obserwatora w Komitecie WTO ds. zamówień publicznych. Po akcesji do WTO władze w Kijowie podjęły kilka decyzji, kontrowersyjnych z punktu widzenia norm organizacji: m.in. wprowadzenie mechanizmu 13-proc. „dodatkowej stawki celnej”, który został uznany za niezgodny z zasadami WTO i zobowiązaniami akcesyjnymi podjętymi przez Ukrainę (funkcjonował w okresie marzec-wrzesień 2009), czy wprowadzenie w jesienią 2010 r. kwot eksportowych w handlu zbożem.

OECD

Ukraina nie jest członkiem Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, w niektórych jej organach posiada jednak status obserwatora (komitet ds. stali, grupa robocza ds. przemysłu stocznioowego, grupa robocza ds. małych i średnich przedsiębiorstw). W 2007 r. OECD wydało pierwszą ocenę stanu gospodarki ukraińskiej „Przegląd gospodarczy Ukrainy”. Rok później OECD opublikowało przegląd polityki ochrony konkurencji prowadzonej na Ukrainie i prawodawstwa w tym zakresie (*Competition Law and Policy in Ukraine - OECD Peer Review*). W 2009 r. OECD rozpoczęła realizację Programu Konkurencyjności Eurazja dla Południowego Kaukazu i Ukrainy (*OECD Eurasia Competitiveness Programme – Enhancing Investment Competitiveness and Private Sector Development*), którego celem jest zwiększenie konkurencyjności (inwestycyjnej) krajów, poprzez pomoc ekspercką i wypracowanie rekomendacji dla rządowych reform.

Inne organizacje gospodarcze

Ukraina jest m.in. członkiem założycielem Wspólnoty Niepodległych Państw (grupującej państwa powstałe w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego). Pomiędzy państwami członkowskimi WNP formalnie obowiązuje porozumienie o wolnym handlu (z dużą ilością wyłączeń i ograniczeń). Próba ściślejszej integracji gospodarczej na obszarze WNP było powołanie w 2003 r. Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej, w skład której obok Ukrainy, weszły Rosja, Białoruś i Kazachstan. M.in. z uwagi na członkostwo Ukrainy w WTO i negocjacje ws. strefy wolnego handlu z UE kolejne ukraińskie władze dystansowały się od propozycji integracji wybiegających poza stworzenie strefy wolnego handlu z krajami nie będącymi członkami WTO oraz od możliwości przyłączenia Ukrainy do unii celnej Rosji, Białorusi i Kazachstanu. Pod koniec 2010 r. prezydent Janukowycz nie wykluczył jednak hipotetycznej możliwości wstąpienia Ukrainy do unii celnej Rosji, Białorusi i Kazachstanu, a minister gospodarki Ukrainy W. Cuszko poinformował, że Ukraina wystąpi o status obserwatora we Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej. Wartym odnotowania jest także członkostwo Ukrainy w Organizacji Współpracy Gospodarczej Regionu Morza Czarnego (BSEC), a także GUAM (organizacji, w skład której wchodzi także Azerbejdżan, Gruzja i Mołdowa).

3.5. Relacje gospodarcze z UE.

W rankingu najważniejszych partnerów handlowych UE za 2009 r. Ukraina spadła na odległe, 24 miejsce, z udziałem poniżej 1% w obrotach handlowych UE ogółem (w 2008 r.: 16 miejsce), w tym na 20 miejsce na liście największych importerów towarów z UE (2008: 14 miejsce), z udziałem 1,3% w eksporcie UE, oraz 30 miejsce na liście największych eksporterów do UE (w 2008 r. 22 miejsce), z udziałem 0,7% w unijnym imporcie ogółem.

Ukraina

Unia Europejska pozostaje natomiast jednym z kluczowych partnerów gospodarczych Ukrainy. W okresie styczeń-wrzesień 2010 r. obroty handlowe (towary i usługi) z krajami UE stanowiły 29,3% ogólnej wartości wymiany handlowej Ukrainy z zagranicą (dla porównania udział obrotów handlowych z krajami WNP wyniósł 40,3%). Na kraje członkowskie UE przypadło w pierwszych trzech kwartałach br. 25,1% ukraińskiego eksportu (w całym 2009 r.: 23,9%) oraz 33,4% importu towarów (w 2009 r. 33,9%). W strukturze towarowej ukraińskiego eksportu do krajów UE dominują produkty rolno-spożywcze, surowce energetyczne i mineralne, stal, żelazo, produkty przemysłu chemicznego. Najważniejsze pozycje po stronie importu z UE to urządzenia mechaniczne, środki transportu drogowego, maszyny i sprzęt elektryczny, produkty przemysłu chemicznego, ubrania, produkty rolno-spożywcze. Kraje UE stanowią zdecydowaną czołówkę wśród najważniejszych inwestorów zagranicznych na Ukrainie, odpowiadając niezmiennie za około 80% bezpośrednich inwestycji, które do tej pory trafiły do tego kraju.

Obecnie trwają negocjacje umowy stowarzyszeniowej pomiędzy UE i Ukrainą (Association Agreement – AA), której istotnym elementem ma być umowa o utworzeniu „głębokiej i wszechstronnej” strefy wolnego handlu (DCFTA). Do czasu wejścia w życie nowej umowy stowarzyszeniowej podstawowym dokumentem regulującym dwustronne stosunki pozostaje Umowa o Partnerstwie i Współpracy – PCA. Do końca 2010 roku przeprowadzono 14 rund negocjacji DCFTA.

W ramach Instrumentu Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (ENPI), UE realizuje na Ukrainie współpracę rozwojową i liczne projekty mające na celu wsparcie reform w tym kraju. Ukraina jest także jednym z sześciu państw objętych nowym instrumentem współpracy UE z jej wschodnimi sąsiadami – Partnerstwem Wschodnim. W marcu 2009 r. przestał obowiązywać Plan Działań UE-Ukraina, który w listopadzie tegoż roku został zastąpiony przez nowy dokument wykonawczy – Agendę Stowarzyszeniową (Association Agenda). Zapisy Agendy Stowarzyszeniowej przewidują współpracę i wsparcie m.in. dla wzmocnienia niezależności Narodowego Banku Ukrainy i dokonania przeglądu prawodawstwa dot. banku centralnego zgodnie z najlepszymi praktykami unijnymi, redukcji zaangażowania państwa w regulację cen (w tym reformy systemu cen gazu i energii elektrycznej dla gospodarstw domowych), wzmocnienia niezależności Państwowej Komisji ds. Regulacji Elektroenergetyki Ukrainy, wypracowania przejrzystych i konkurencyjnych zasad procesu prywatyzacji, reformy prawodawstwa dot. systemu bezpieczeństwa żywności, środków sanitarnych i fitosanitarnych, przekazania doświadczeń UE w dziedzinie polityki monetarnej, polityki regulacyjnej i nadzoru nad sektorem bankowym, zarządzania finansami publicznymi (planowania budżetowego, reformy systemu ubezpieczeń emerytalnych). Wsparcie to realizowane jest m.in. poprzez projekty twinningowe, których liczba regularnie wzrasta.

W grudniu 2009 r. Ukraina uzyskała warunkowy status członka Wspólnoty Energetycznej, którego sformalizowanie w pełnoprawne członkostwo stało się możliwe po przyjęciu latem 2010 r. ustawy o funkcjonowaniu rynku gazu ziemnego, zbliżonej do norm unijnej dyrektywy 2003/55/EC (przewidującej m.in. wydzielenie niezależnego operatora tranzytu gazu i równy dostęp operatorów do gazowej infrastruktury) oraz po podpisaniu Protokołu akcesyjnego przez Prezydenta Wspólnoty Energetycznej i Ministra ds. Paliw i Energetyki Ukrainy (co nastąpiło 24.09.2010 r.). 15 grudnia 2010 r. Rada Najwyższa Ukrainy ratyfikowała protokół akcesyjny o przystąpieniu do Wspólnoty Energetycznej. Uzyskanie przez Ukrainę statusu strony Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Energetyczną nastąpi po notyfikowaniu ratyfikacji protokołu akcesyjnego w Sekretariacie Wspólnoty.